

Чижевський Борис Григорович,
*кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу економіки та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України;
Заслужений працівник освіти України
Київ, Україна*

 <https://orcid.org/0000-0002-7878-1180>
chyzhevskyi.bg@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ НАУКОВО-ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Визначено основні параметри формування єдиної науково-освітньої політики в Україні в період війни та післявоєнної відбудови.

Ключові слова: наука, освіта, єдність, політика.

The main parameters of the formation of a common scientific and educational policy in Ukraine during the war and post-war reconstruction have been determined.

Key words: science, education, unity, politics.

Жорстокі, трагічні та насичені українським патріотизмом реалії війни спонукають до вирішення критичних та глобальних проблем як на загальнодержавному, так і на локальному рівнях на основі якісного забезпечення реалізації єдиної науково-освітньої політики в Україні в контексті системного, комплексного, всебічного вітчизняного наукового супроводження розвитку обдарованої особистості, життєдіяльної та самодостатньої спільноти, громадянського суспільства, демократичної держави та інноваційної економіки знань.

Єдина науково-освітня політика акумулює в собі реалізацію стратегічних законодавчих вимог, виважені та позитивні перспективні рішення, об'єднуючі вчинки, дії та справи. Забезпечення здійснення цілеспрямованих системних заходів, що виконуються інститутами демократичної держави всіх рівнів за широкої участі представників громадянського суспільства та наявності вітчизняного наукового супроводження з метою формування в особистості наукового мислення, тобто: аналітичного, системного, об'єктивного, обґрунтованого, логічного, творчого, позитивного, що є вкрай актуальним. Наукове мислення будується та зорієнтоване на участь у творчому процесі пізнання, визначенні першопричин, аналізі причин, передбаченні наслідків, прогнозуванні розвитку процесів, подій і явищ та осмисленні Істини.

Єдина науково-освітня політика ґрунтується на основі забезпечення виконання законів духовних (натуральних), природних та юридичних. Невід'ємними складниками єдиної науково-освітньої політики є культура

думки, культура помислів, культура співпраці, культура навчання, культура спілкування та культура управління.

На демократичну державу та громадянське суспільство покладається здійснення єдиної політики на забезпечення узгодженості розвитку усіх напрямів науки, освіти, інновацій, інтелектуальної власності, технологій та техніки з метою Європейської інтеграції, будівництва високоефективної економіки і приватного бізнесу та реалізації соціального запиту на Мирне, гармонійне, багатогранне, гарне, щасливе, безпечне життя. Особливого значення надається формуванню суспільства економіки знань четвертого промислового укладу, вихованню всебічно здорової творчої обдарованої особистості з ґрунтовними науковими знаннями, широким кругозором, професійними конкурентними компетентностями.

Необхідність єдності науково-освітньої політики як в масштабах всієї країни, так і на місцевому, локальному рівнях зумовлюється закономірностями будівництва демократичної, суверенної, соборної, безпечної, європейської держави та цілісного, єдиного, монолітного, життєтворчого самодостатнього громадянського суспільства.

Здійснення єдиної науково-освітньої політики за безпосередньою участю усіх громадян є найважливішою функцією демократичної держави. Єдина науково-освітня політика реалізується загальнодержавними, регіональними і місцевими системами державного управління і органами місцевого самоврядування при комплексному вітчизняному науковому забезпеченні та супроводженні самоврядними Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України, національними галузевими академіями наук України за активної участі громадських наукових і освітніх організацій, об'єднань (асоціацій, товариств, спілок), фондів та центрів. Враховуються здобутки, напрацювання, розробки, ініціативи та пропозиції Малої академії наук України, молодих наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників. Центральне місце займає особистість Учня і Учителя в широкому та всебічному розумінні зазначених понять. Відомими у світі та Європі є такі талановиті представники науково-освітньої фахової школи України – особистості, як: Микола Амосов, Григорій Ващенко, Володимир Вернадський, Віктор Глушков, Борис Грінченко, Михайло Грушевський, Олександр Довженко, Олександр Духнович, Антон Макаренко, Іван Огієнко, Євген Патон, Борис Патон, Софія Русова, Степан Сірополко, Григорій Сковорода, Василь Сухомлинський, Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко. І цей перелік є далеко неповний та потребує розширення в науково-дослідній, пошуковій роботі, практичній та політичній діяльності.

Адже саме вони брали активну участь в науково-освітніх, культурно-духовних процесах і мали безпосередній вплив на формування єдиної науково-освітньої політики в Україні.

Консолідуючі, об'єднуючі, визначальні функції у формуванні єдиної науково-освітньої політики покладаються на Верховну Раду України, комітети Верховної Ради України до предметів відання яких відносяться питання освіти, науки, інновацій, інформатизації, культури і духовності, правової політики, аграрної політики, економіки і фінансування, а також - Кабінет Міністрів України, Національну раду України з питань розвитку науки і технологій при Кабінеті Міністрів України, Науковий комітет та безпосередньо Міністерство освіти і науки України.

Правовою основою єдиної науково-освітньої політики є Конституція України та законодавство України у сфері науки, освіти, державного будівництва, інтелектуальної власності, інновацій, інформатизації, планування, прогнозування і управління стратегією і тактикою науково-освітнього розвитку, впровадження сучасних, передових, перспективних науково-освітніх напрацювань, про економічне, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне та кадрове забезпечення наукових організацій та установ, закладів освіти, державних, комунальних, корпоративних, приватних економічних та бізнесових структур, про винахідництво, відкриття, державні стандарти, санітарно-гігієнічні норми, що встановлюють параметри сучасного обладнання, приладів, механізмів, технологій, комп'ютерного та цифрового забезпечення, а також законодавство, що регулює міжнародне співробітництво, партнерство та участь у Міжнародних і Європейських науково-освітніх проектах, програмах, дослідженнях, системах підготовки, стажування та підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних, педагогічних та управлінських кадрів.

Вітчизняні науково-освітні напрацювання, здобутки та знахідки будуть мати міжнародне визнання при наявності широкого Всеукраїнського загальнодержавного, суспільного, народного сприйняття, схвалення, сприяння, оновлення, підтримки, використання та практичного застосування.

Законодавчі норми, вимоги, положення стосовно формування єдиної науково-освітньої політики знаходять подальший свій розвиток та конкретизацію у програмах, доктринах, стратегіях, концепціях розвитку науково-освітньої сфери. Своєрідним науковим підґрунтям та орієнтиром розвитку науково-освітньої думки є річні звіти, фахові доповіді та національні доповіді Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України, з гострих проблем будівництва демократичної держави та

становлення громадянського суспільства, розвитку наукових знань, наприклад: “Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз”, “Україна як цивілізаційний суб’єкт історії та сучасності”, “Про стан та перспективи розвитку освіти в Україні” та інші.

Програми, доктрини, стратегії, концепції розвитку науково-освітньої сфери визначають: основоположні, пріоритетні напрями зростання та реалізації єдиної науково-освітньої політики; особливості на основні єдності, творчої співпраці та монолітності діяльності державних органів управління, органів місцевого самоврядування, наукових установ, закладів освіти, учасників освітнього процесу, по-перше дітей, учнів, студентів, а також наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, батьків та/або осіб, які їх замінюють, спонсорів, меценатів, представників приватних структур. Вони розробляються науково-освітньою спільнотою консолідовано на засадах партнерської взаємодії та творчої співпраці усіма інститутами демократичної держави та членами громадянського суспільства та на підставі всебічного, комплексного обговорення, систематизації та узагальнення, а також апробації під час круглих столів, семінарів, конференцій, симпозіумів та практичних експериментів, а після схвалення Всеукраїнським з’їздом працівників освіти України, загальними зборами Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, національних галузевих академій наук України затверджуються відповідно Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України. Визначальним є те, що програма, доктрина, стратегія, концепція розвитку сфери науки і освіти зумовлюються духовним і інтелектуальним розвитком, станом моральності та політико-правовою культурою суспільства, цілісною і гармонічною системою духовно-моральних цінностей, принципів, норм, поглядів, уявлень, ідей щодо ролі і значення науки, освіти, творчої обдарованої і талановитої особистості та їхнього стабільного розвитку, які виступають методологічним стрижнем та теоретичною основою об’єднуючої державотворчої та суспільної науково-освітньої діяльності усіх учасників процесу пізнання, накопичення якісного знання та становлення професійної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року);
2. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (від 26 листопада 2015 року № 848 – VIII);
3. Закон України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (від 11 липня 2001 року № 2623 – III);
4. Закон України “Про інноваційну діяльність” (від 4 липня 2002 року № 40 – IV);

5. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” (від 8 вересня 2011 року № 3715 – VI);
6. Закон України “Про освіту” (від 5 вересня 2017 року № 2145 – VIII);
7. Закон України “Про повну загальну середню освіту” (від 16 січня 2020 року № 463 – IX);
8. Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” (від 13 січня 2005 року № 2342 – IV);
9. Закон України “Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Фінляндської Республіки про реалізацію проекту “Фінська підтримка реформи української школи” (від 3 липня 2018 року № 2485-VIII);
10. Закон України “Про дошкільну освіту” (від 11 липня 2001 року № 2628 – III);
11. Закон України “Про позашкільну освіту” (від 22 червня 2000 року № 1841-III);
12. Закон України “Про охорону дитинства” (від 26 квітня 2001 року № 2402 – III);
13. Закон України “Про професійну (професійно-технічну) освіту” (від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР);
14. Закон України “Про фахову передвищу освіту” (від 6 червня 2019 року № 2745 – VIII);
15. Закон України “Про вищу освіту” (від 1 липня 2014 року № 1556 – VII);
16. Закон України “Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект “Рівний доступ до якісної освіти в Україні” між Україною та Міжнародним банком реконструкції і розвитку від 5 вересня 2005 року (від 21 грудня 2005 року № 3255 – IV);
17. Указ Президента України “Про Національну доктрину розвитку освіти” (від 17 квітня 2002 року № 347/2002);
18. Указ Президента України “Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” (від 25 червня 2013 року № 344/2013);
19. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Державну національну програму “Освіта” (Україна ХХІ століття)” (від 3 листопада 1993 року № 896);
20. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Типового положення про раду молодих учених при органах виконавчої влади” (від 16 листопада 2016 року № 822);
21. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року" (від 14 грудня 2016 року № 988-р);
22. Наказ Міністерства освіти і науки України “Про затвердження Статуту Національного центру “Мала академія наук України” (від 4 лютого 2019 року № 121/52).